YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№6

ISSN: 2992-8982
https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/
2025

YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Elektron nashr. 237 sahifa.
E'lon qilishga 2025-yil 1-iyunda ruxsat etildi.

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:
Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhriddinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow))
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:
Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po‘latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
G‘afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o‘qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:
Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo‘jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko‘rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: “Ma’rifat-print-media” MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O‘zR Tabiat resurslari vazirligi, O‘zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:
““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali
O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

MUNDARIJA

O‘zbekistonda yashil iqtisodiyotni shakllantirishda xitoy va rossiya investitsiyalarining qiyosiy tahlili 20
Malikov Numonjon Kamalovich

Raqamli texnologiyalarning makroiqtisodiy barqarorlikka ta’siri 26
Sherzod Rajabov, Istora Abdusalomova

Reducing inequality through human capital development: a comparative analysis of policies in the european union and uzbekistan 30
Ilxomjonov Jaxongir Alisher o‘g‘li

Hududiy raqamli infratuzilmaning xizmat ko‘rsatish sektoriga ta’siri: samarqand viloyati misolida 39
Musinov Dilshod Sultanovich

Ways to improve quality in hotels through digital technologies 44
N.A. Rakhmonova

Проблемы и пути внедрения механизма налогового стимулирования центров инновационного роста нового узбекистана 48
Умаров Б. С.

Влияние протекционистской политики на инвестиционные стратегии промышленных предприятий 55
Ёдгоров Сардорбек Самадович

Fiskal siyosat tahlili: aholi bandligi; aholi daromadlari; soliqqa tortish 61
Isroilov Boxodir Ibragimovich, Navruzova Farog‘at Abdihamid qizi

Problems in entrepreneurial potential development: a comprehensive analysis of contemporary barriers and challenges 67
Baxtiyor Xabibullayev Abdulvoxid o‘g‘li

Tijorat banklarida aholi omonatlarining jozibadorligini oshirishning metodologik asoslari va amaliy yo‘nalishlari 73
Xakimov Zoxid Norbo‘tayevich

To‘lov aylanmasining mohiyatini aniqlashda to‘lov va to‘lov oqimlarining roli 78
I.F.Sayfiddinov

Moliyaviy inklyuzivlikni ta’minlovchi samarali soliq siyosati 83
Artikov Ne’matulla Abdusalamovich

Youth, digital finance, and the gig economy in uzbekistan 86
Akmal Boymurodov

Aktsiyadorlik jamiyatlari korporativ boshqaruvda qaror qabul qilishda raqamli texnologiyalardan foydalanish masalalari 91
Xabibullaeva Shirinxon Tohir qizi

Вусловиях трансформации обеспечение развитие образования и нуки в сфере подготовки управленческих кадров 98
Суюнов Дилмурод Холмурадович

Ипотечное кредитование как инструмент социальной политики в узбекистане 104
Базарова Нигора Равшановна

Kichik biznes subyektlari tomonidan hudud aholisi bandligini ta’minlashning ijtimoiy va iqtisodiy natijalari 110
Ergasheva Nigora Abdigapparovna

Kichik korxonalar istiqbolli hududlarda sanoat ishlab chiqarish holati dinamikasi 114
Xonto‘rayev Obbosxon Kamolxon o‘g‘li

Banklarning aktivlarini daromadliligini oshirish yo‘llari 118
Elbusinova Umida Khamidullaevna

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Ekologik omillar oʻzgarishining dehqon xoʻjaliklari yalpi hosiliga taʼsiri ... 123
Otamurodova Dildora Abdukrimovna

Oʻzbekiston tijorat banklarining yashil iqtisodiyotdagi oʻrni ... 128
Eshev Furqat A'zamovich, Ibragimova Feruza Axtamovna, Jumanazarova Malika Baxtiyorovna, Raxmatova Mohina Dilmurod qizi

Использование интеллектуальных технологий в процессе обслуживания клиентов банка ... 132
Хашимова Дилёра Пахритдиновна

Innovatsion faoliyatning moliyaviy ragʻbatlantirish va boshqaruv samaradorligini belgilovchi omil va jihatlar ... 138
Baxriddinov Nodirbek Zamirdinovich

Import tovarlari boʻyicha aksiz soligʻini undirishning nazariy asoslari ... 143
Abdurasulov Murodjon Bahrom oʻgʻli

Роль цифровых валют центральных банков в модернизации платёжной инфраструктуры: мировой опыт и перспективы Узбекистана ... 150
Срожиддинова З.Х., Тухтасинова Д.Н.

Tijorat banklarida chakana toʻlov tizimlarini nazariy asosi ... 155
Sultonov Davronjon Rustam oʻgʻli

Tikuv-trikotaj korxonalarida raqobatbardoshlikni oshirishda strategik menejmentning roli ... 161
Mamatraimov Islom Mamanazarovich

Bank likvidligini boshqarishda valyuta kursi barqarorligini taʼminlash mexanizmlari ... 166
Sattorova Nasiba Gʻanijon qizi

Taʼlim, ekologiya va raqamlashtirish sohalarida bolalar va oʻsmirlar turizmini integratsiyalash: xalqaro tajribalar va Oʻzbekiston ... 170
Islomova Dilrabo Salomovna

Iqtisodiy masalalarni matritsalar nazariyasi asosida modellashtirish va python dasturlash tilida yechish ... 175
Tojiyev Ilhom Ibraimovich, Toʻrayeva Feruza Dilmurodovna, Namozova Barchinoy Gʻayrat qizi, Baxronova Zuhra Otaniyoz qizi

Pul bozori barqarorligini taʼminlashda tijorat banklarida likvidlikni boshqarish samaradorligi ... 188
Sattorova Nasiba Gʻanijon qizi

The role of digitalization of healthcare in the implementation of the safe city project ... 192
Akbarjon Iminov

Аутоиммунные поражения центральной нервной системы, возникающие после стрептококковой инфекции ... 198
Умарова Саодат Сулаймоновна, Нормахматов Бахтиёр Ботиралиевич

Iqtisodiyotiga yoʻnaltirilgan investiyalar tahlili ... 204
Namozov Olim Botirovich

Creating a favorable climate for investment in agriculture ... 209
U.I.Djumaniyazov, B.J.Mirzaev

Davlat ishtirokidagi korxonalarni korporativ boshqaruvni xalqaro standartlari asosida takomillashtirish ... 214
F.Djalilov

Davlat tibbiyot tashkilotlarida ish beruvchining fuqarolik javobgarligini majburiy sugʻurta qilish xarajatlarini hisobi ... 222
Kuliboyev Azamat Shonazarovich

Oʻzbekistonda bank operatsion xarajatlari buxgalteriya hisobi ... 227
Qurbonova Sitora Vahobjon qizi

Oʻzbekistonda kichik biznes va tadbirkorlik subyektlarini rivojlantirishning strategik yoʻnalishlari ... 233
Musayev Ozodjon Shavkat oʻgʻli

O‘ZBEKISTONDA KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI RIVOJLANTIRISHNING STRATEGIK YO‘NALISHLARI

Musayev Ozodjon Shavkat o‘g‘li
TDIU, Biznes boshqaruvi kafedrasi
katta o‘qituvchisi, PhD

Annotatsiya: Ushbu maqolada O‘zbekistonda kichik biznes va tadbirkorlik subyektlarini rivojlantirishning zamonaviy holati, asosiy muammolari hamda ularni bartaraf etishga qaratilgan istiqbolli yo‘nalishlar tahlil qilingan. Shuningdek, iqtisodiyotdagi o‘rni va davlat tomonidan ko‘rsatilayotgan qo‘llab-quvvatlash chora-tadbirlari ko‘rib chiqilgan.

Kalit so‘zlar: kichik biznes, tadbirkorlik, iqtisodiy o‘sish, moliyaviy resurslar, sohaga oid islohotlar, infratuzilma, innovatsiya va texnologiyalar, xususiy sektor, mikroqarzlar, soliq imtiyozlari, tadbirkorlik muhiti.

Аннотация: В статье рассматривается современное состояние развития субъектов малого бизнеса и предпринимательства в Республике Узбекистан. Проведен анализ основных проблем, сдерживающих их развитие, а также определены перспективные направления и механизмы их устранения. Особое внимание уделено роли малого бизнеса в экономике страны и мерам государственной поддержки, направленным на формирование благоприятной предпринимательской среды.

Ключевые слова: малый бизнес, предпринимательство, экономический рост, финансовые ресурсы, отраслевые реформы, инфраструктура, инновации и технологии, частный сектор, микрокредиты, налоговые льготы, предпринимательская среда.

Abstract: This article analyzes the current state of the development of small businesses and entrepreneurial entities in Uzbekistan, the main challenges they face, and promising directions to address these issues. It also examines their role in the economy and the support measures provided by the government.

Key words: small business, entrepreneurship, economic growth, financial resources, sectoral reforms, infrastructure, innovation and technologies, private sector, microfinance, tax incentives, entrepreneurial environment.

KIRISH

Hozirgi globallashuv va raqobat muhiti sharoitida har bir mamlakat iqtisodiyotini barqaror va samarali rivojlantirishda kichik biznes va tadbirkorlik muhim omillardan biri hisoblanadi. O‘zbekistonda mustaqillik yillaridan boshlab ushbu sohaga alohida e’tibor qaratilib, uni rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida ko‘rib kelinmoqda.

Kichik biznes fuqarolarning iqtisodiy faolligini oshirish, ishsizlik darajasini kamaytirish, mahalliy resurslardan samarali foydalanish hamda ichki va tashqi bozorlar uchun raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarishda muhim o‘rin egallaydi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Kichik biznes va tadbirkorlik subyektlarini rivojlantirish O‘zbekistonda davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biriga aylangan. Ushbu yo‘nalishda olib borilayotgan islohotlar, qabul qilingan normativ-huquqiy hujjatlar, ilmiy tadqiqotlar va amaliy ishlar turli adabiyotlarda o‘z aksini topgan.

Jumladan, Prezident Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga murojaatnomasida va 2017–2021 hamda 2022–2026-yillarga mo'ljallangan Milliy rivojlanish strategiyalarida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash, ular uchun qulay biznes muhitini shakllantirish masalalari alohida ta'kidlangan. Xususan, 2022-yil 18-martda qabul qilingan "2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi Farmonda ham ushbu sohaga oid aniq strategik vazifalar belgilangan.

Iqtisodchi olimlar – J.X. Xodjayev, B.U. Raximov, A.A. Ganiev hamda R.X. Abdullayevlarning ilmiy ishlarida kichik biznesning makroiqtisodiy ko'rsatkichlarga ta'siri, uning bank-moliya tizimi bilan aloqasi va ish o'rinlari yaratishdagi ahamiyatiga alohida e'tibor qaratilgan. Ushbu tadqiqotlarda mahalliy infratuzilmani rivojlantirish, soliq va kredit imtiyozlari mexanizmlari hamda tadbirkorlik muhitini yaxshilash borasidagi amaliy tavsiyalar keltirilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Kichik tadbirkorlik subyektlari mamlakat ichki yalpi mahsulotida salmoqli ulushga ega bo'lib, bozor iqtisodiyoti sharoitida iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda, innovatsion g'oyalarni ro'yobga chiqarishda va mahalliy aholining bandligini ta'minlashda katta ahamiyat kasb etadi.

Mamlakatimizda kichik biznesning quyidagi asosiy vazifalarini ajratib ko'rsatish mumkin:

yangi ish o'rinlari yaratish orqali ishsizlik darajasini kamaytirish;

mahalliy xom ashyolardan samarali foydalanish va mahsulot ishlab chiqarish hajmini oshirish;

eng kam sarmoya bilan yangi biznes loyihalarni amalga oshirish imkoniyati;

ijtimoiy-iqtisodiy tenglikka erishishga ko'maklashish.

Kichik biznesni rivojlantirish zamonaviy rivojlangan bank tizimi orqali, ishlab chiqarish korxonalariga past foizli kreditlar ajratish yo'li bilan amalga oshirilishi mumkin. Mikrokreditlash tizimini kengaytirish, bu ishni Xalqaro moliya korporatsiyasi, Jahon banki, Osiyo taraqqiyot banki kabi xalqaro moliya tashkilotlari yordamida amalga oshirish zarur.

Biroq, bugungi kunda kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishda ko'zlangan maqsadlarga erishish oson kechmayapti. Ko'rilayotgan chora-tadbirlar bo'lishiga qaramay, muammolar hali ham mavjud, ayniqsa, moliyaviy ta'minot borasida qator masalalar yechimini kutmoqda. Ushbu masalalarni chuqur tahlil qilib, kompleks yondashuv asosida hal etish zarurati mavjud.

TAHLIL VA NATIJALAR

Quyida keltirilgan 1-jadval ma'lumotlaridan 2021-yilda kichik tadbirkorlikning asosiy ko'rsatkichlari tahlil qilingan. Ma'lumotlarga ko'ra, faoliyat yuritayotgan kichik korxonalar va mikrofirma soni 2022-yilda 33 264 taga ko'payib, 262 930 taga yetgan.

Shuningdek, yangi tashkil etilgan kichik korxonalar va mikrofirma soni 2017-yilga nisbatan 10 755 taga ko'payib, 48 922 tani tashkil qilgan.

Shuni alohida ta'kidlash joizki, kichik tadbirkorlikning YAIMdagi ulushi 2023-yilda 51,8 % ni tashkil qilgan bo'lsa, 2024-yilda 0,6 % ga kamayib, 51,2 % ni tashkil qilgan.

1-jadval. Kichik tadbirkorlikning asosiy ko'rsatkichlari haqida ma'lumot (2024-yilning yanvar-dekabr holatiga ko'ra)

№	Ko'rsatkichlar	O'lchov birligi	2023 y.	2024 y.	(+-)
	Faoliyat yuritayotgan kichik korxonalar va mikrofirma soni	birlik	229666	262930	33264
1	Yangi tashkil etilgan kichik korxonalar va mikrofirma soni	birlik	38167	48922	10755
2	YAIM (Yalpi ichki mahsulotdagi ulushi)	%	51.8	51.6	-0.6
3	Sanoat	%	41,2	34,7	-0.4
4	Qishloq, o'rmon va baliqchilik xo'jaligi	%	98,1	98,1	0,0
5	Investitsiya	%	34,8	34,9	0,1
6	Qurilish	%	66,2	66,6	0,4
7	Savdo	%	88,3	86,3	-2,0
8	Xizmatlar	%	58,4	55,2	-3,2
9	Yuk tashish	%	54,2	54,4	0,2
10	Yuk aylanmasi	%	77,7	79,6	1,9

11	Yo'lovchi tashish	%	90,1	90,8	0,7
12	Eksport	%	22,0	26,5	4,5
13	Import	%	53,6	55,8	2,2

Sanoatda ham kichik tadbirkorlikning ulushi – 0,6% ga pasaygan, ya'ni 2023-yilda 41,2% ni tashkil qilgan bölsa, 2024-yil yakunida 34,7% ga teng bölgan. Savdo va xizmatlar sohasida ham kichik tadbirkorlikning ulushi pasayish tendensiyasi kuzatilgan. Mazkur holat respublikamizda örta va yirik biznes sub'yektlarining rivojlanib borayotganligi bilan izohlanadi.

Hozirgi kunda, O'zbekistonda kichik biznesni kreditlashdagi mavjud muammolar quyidagilardan iborat:

Kichik biznes sub'yektlarining milliy iqtisodiyot rivojini ta'minlashdagi örnini baholash;

Kichik biznes sub'yektlari faoliyatining moliyaviy asoslarini tahlil qilish va körsatish;

Amaliyotda kichik biznes sohasini har xil manbalar orqali moliyalashtirishni tahlil qilib, uni optimal uslublarini körsatish va uni takomillashtirish;

Rivojlangan davlatlarda kichik biznesni kreditlashni taraqqiy etish tajribasini örganish asosida uni respublikada qöllash böyicha takliflar ishlab chiqish;

Kichik biznesni kreditlashni qöllab-quvvatlashda nodavlat tashkilotlarning va nobank moliyaviy institutlarning faoliyatini oshirish böyicha aniq takliflar ishlab chiqish;

Moliyalashtirishning lizing shaklidan kichik biznes faoliyatini rivojlantirishda foydalanish tizimini örganib, uni keng miqyosda amaliyotga tadbiq qilish yöllarini belgilash;

Kichik biznes sub'yektlarini kreditlashda byudjetdan tashqari fondlar va markazlashgan resurslar hissasi kamligi;

Kichik biznesni kreditlashda foiz stavkalari va boshqa cheklamalar mavjudligi va bunga muqobil ravishda ushbu sohani kreditlash böyicha imtiyozlarni oshirish, buning natijasida bankni kichik biznes sub'yektlarini kreditlashdagi manfaatdorligiga e'tibor berish;

Banklarning kichik biznes sub'yektlarini kreditlash jarayonidagi tashkiliy munosabatlarni soddalashtirish;

Banklarning kredit ta'minotlari va ularning realizatsiyasi bilan bog'lik muammolar.

Ushbu muammolarni hal qilish uchun quyidagi vazifalarni töliq va izchil davom ettirish lozim deb öylaymiz:

Ichki bozorni tovar va xizmatlar bilan töldirish, aholining ish bilan ta'minlanishini ta'minlash, daromadlarini oshirish;

Kam sarmoya talab qilish hisobidan ishlab chiqarishni engilroq va tez modernizatsiya qilish;

Mulkdorlar örta sinfini shakllantirish.

O'zbekistonda ham aholi shaxsiy jamg'armalarini shakllantirish, köpaytirish va ularning biznes könikmalarini yanada rivojlantirish yölida mahalliy nodavlat tashkilotlari orqali mikrokreditlar ajratishni yölga qõyish maqsadga muvofiqdir.

Korxonalarning faoliyati davomida aylana mablag'lari taqchilligini vaqtincha qoplash usullaridan biri veksellardan foydalanishni O'zbekistonda ham amaliyotga bosqichma-bosqich tadbiq etish maqsadga muvofiq.

Kichik biznes sub'yektlarini mikrokreditlar bilan ta'minlash hajmlarini oshirish, shu bilan birga kreditlarning maqsadli ishlatilishini ta'minlash lozim.

Hozirda, yangi tashkil etilayotgan kichik va xususiy korxonalarni qõllab-quvvatlash maqsadida imtiyozli kredit jamg'armasining resurs bazasini ikki barobar oshirish közda tutilgan. Buning natijasida kichik biznes sub'yektlariga ajratilgan kreditlar miqdori yildan-yilga sezilarli darajada oshib bormoqda.

Davlat dasturi doirasida tijorat banklarining barcha filiallarida «Tadbirkorlar xonasi» tashkil etildi, banklarning muntazam yangilanib turiladigan veb-sayt va portallari orqali kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sub'yektlariga axborot xizmati körsatish tizimi kengaytirildi.

Yaratilgan sharoit va imtiyozlar natijasida tijorat banklari tomonidan mazkur soha vakillariga körsatilayotgan xizmatlar kölami kengayib, sifati oshib bormoqda.

Kichik biznes va tadbirkorlik sub'yektlari O'zbekiston iqtisodiyotining turli sohalarida faoliyat yuritib, mamlakatning barqaror ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida muhim rol õynaydi. Mazkur sohani rivojlantirish orqali mamlakatda ishsizlik muammosini kamaytirish, aholining daromadlarini oshirish, innovatsiyalarni rivojlantirish va milliy iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Davlat siyosatida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashga alohida e'tibor qaratilayotgani, mamlakatda bu sohaning barqaror rivojlanishi uchun qulay huquqiy, iqtisodiy va institutsional muhit

shakllanishiga olib kelmoqda. So'nggi yillarda tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlashga qaratilgan bir qator Prezident farmonlari va qarorlarida, soliq va bojxona imtiyozlari, subsidiyalar, garovsiz kreditlar, yer va mulk ajratish, tadbirkorlik faoliyatini ro'yxatdan o'tkazishdagi soddalashtirilgan tartiblar orqali kichik biznesga keng imkoniyatlar yaratilmoqda. Ayniqsa, raqamli iqtisodiyotni joriy etish va byurokratik to'siqlarni bartaraf qilish sohani ilgari surishga xizmat qilmoqda.

Tahlillar shuni ko'rsatmoqdaki, hozirgi kunda kichik tadbirkorlik subyektlari mamlakat yalpi ichki mahsulotining qariyb 60 foizini tashkil etadi va mehnat bilan band aholining asosiy qismini ish bilan ta'minlab kelmoqda. Kelgusida, agar mavjud imkoniyatlardan to'g'ri va samarali foydalanilsa, bu ko'rsatkichlar yanada oshib borishi, kichik biznesning YAIMdagi ulushi 65–70 foizgacha yetishi, ishsizlik darajasi kamayishi va eksport imkoniyatlarining kengayishi kutilmoqda. Shu bilan birga, davlat tomonidan ayollar va yoshlar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash, oilaviy biznesni rag'batlantirish bo'yicha maxsus dasturlar ishlab chiqilib, aholining iqtisodiy faolligini oshirishga xizmat qilmoqda.

Kichik biznes subyektlari tomonidan raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarish, zamonaviy xizmatlar ko'rsatish, yangi ish o'rinlari yaratish orqali iqtisodiyotning ijtimoiy barqarorligini ta'minlashda muhim o'rin egallamoqda. Shu sababli, ularning infratuzilmaviy va moliyaviy ehtiyojlarini qondirish, innovatsion loyihalarni qo'llab-quvvatlash, xorijiy bozorga chiqish imkoniyatlarini kengaytirish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu jihatdan, kelgusida kichik biznesni rivojlantirish strategiyasida raqamli texnologiyalar, eksportga yo'naltirilgan ishlab chiqarish va startap madaniyatini keng targ'ib qilish orqali sohaning yangi bosqichga chiqishiga erishish mumkin.

Shuningdek, kichik tadbirkorlikni rivojlantirishda hududiy mutanosiblikni ta'minlash, ayniqsa qishloq va chekka hududlardagi loyihalarni moliyaviy va texnik jihatdan qo'llab-quvvatlash lozim. Bu esa nafaqat iqtisodiy samaradorlikni, balki ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlashga xizmat qiladi. Umuman olganda, mavjud imkoniyatlardan oqilona foydalanish, tizimli islohotlarni davom ettirish va xususiy sektorni to'liq erkinlashtirish orqali O'zbekistonda kichik tadbirkorlikning yaqin yillarda strategik o'sish nuqtalaridan biriga aylanishi muqarrar.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Qonuni. "Tadbirkorlik faoliyatining jadal rivojlanishini ta'minlashga, xususiy mulkni har tomonlama himoya qilishga va ishbilarmonlik muhitini sifat jihatidan yaxshilashga doir qo'shimcha chora-tadbirlar qabul qilinganligi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida". – T.: 2016-yil 29-dekabr, № O'RQ-418. https://lex.uz/uz/docs/-3086492
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmoni. "Tadbirkorlik faoliyatining jadal rivojlanishini ta'minlashga, xususiy mulkni har tomonlama himoya qilishga va ishbilarmonlik muhitini sifat jihatidan yaxshilashga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida". – T.: 2016-yil 5-oktabr, PF-4848-son. https://lex.uz/docs/-3039311
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmoni. "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida". – T.: 2017-yil 7-fevral, PF-4947-son. https://www.lex.uz/docs/-3107036
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son "2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni. https://lex.uz/docs/-5841063
5. Xodjayev J.X. Iqtisodiyot nazariyasi. – Toshkent: "IQTISOD-MOLIYA" nashriyoti, 2020. – 456 b.
6. Raximov B.U. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishning istiqbollari. // "Iqtisodiyot va ta'lim" jurnali. – 2021, №4. – B. 45–50.
7. https://stat.uz/uz/

YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o‘g‘li

2025. № 6

© Materiallar ko‘chirib bosilganda ““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga
maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo‘lishingiz mumkin. Obuna bo‘lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to‘lov haqidagi ma’lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo‘natishingizni so‘raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo‘natamiz.

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali 03.11.2022-yildan
O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№566955 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug‘bek tumani
Kumushkon ko‘chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz